

BUDUĆE BOJIŠTE

U ovom članku general Vestmorlend,¹ načelnik štaba američke KoV i bivši komandant američkih trupa u Vijetnamu, razmatra buduće kopneno bojište i rejon borbenih dejstava, upoređujući sadašnje stanje sa onim u jednoj relativno bliskoj budućnosti.

Promene u okviru američke KoV, koje su izvedene za vreme njegovog komandovanja u Vijetnamu, u pogledu taktičkih postupaka i same tehnike kopnenog ratovanja, gen. Vestmorlend naziva »tihom revolucijom KoV SAD«, koju mnogi nisu razumeli i stoga joj nisu ni posvetili dovoljno pažnje. Iskustva iz te revolucije treba da posluže za izmenu fundamentalnih koncepcija, organizacije borbenih dejstava i razvoja opreme za KoV.

Autor smatra da su prve američke jedinice u Vijetnamu, u pogledu svoje organizacije, postupaka i ratne opreme, bile samo odblesak onih iz drugog svetskog rata — izuzev 1. vazdušnopokretne divizije. Ova divizija je prva američka jedinica na tom nivou, koja je bila tako organizovana i opremljena da nije zavisila od terena; naime, ona je koristila veliki broj helikoptera radi povećavanja svoje pokretljivosti na bojištu. Ta koncepcija je bila prirodan rezultat razvoja takvih helikoptera koji su mogli da posluže za prenošenje jedinica, kao oružne platforme, za komandovanje i upravljanje borbenim dejstvima, kao leteće ambulante, izviđačke letelice, za transport artiljerijskih oruđa sa položaja na položaj, za prevoz municije i materijalnih sredstava. Helikopteri su svoju vrednost pokazali i pre dolaska američkih borbenih snaga u Vijetnam, tj. dok su samo podržavali sajgonske trupe.

Karakterišući neprijatelja u Vijetnamu, autor ističe da je »on neuhvatljiv i vešt u korišćenju guste džungle za skrivanje«. Amerikanci su, po njegovom mišljenju, već na početku svog angažovanja raspolagali dovoljnom vatrenom moći i pokretljivošću na bojištu, ali su im bile ograničene mogućnosti za otkrivanje položaja protivnika. U svakom dodiru sa neprijateljem Amerikanci su odnosili pobjedu, ali je do tih borbenih dejstava vrlo često dolazilo na inicijativu neprijatelja, a ne američku. Do mnogih većih borbenih akcija nije ni došlo, jer je neprijatelj, posle počet-

¹ *Battlefield of the future*, by General William C. Westmoreland, Chief of Staff U.S. Army, »U. S. Army Aviation Digest«, februar 1970. god.

nog dodira, iščezavao u džungli, ili preko granice (autor, verovatno, misli na Kambodžu — prim. P. M.), ili je bukvalno nestajao u podzemnim lavirintima.

Osnovni pravac američkih istraživanja, eksperimentisanja, prilagođavanja taktičkim postupcima i tehnologiji, bio je posle 1965. god. usmeren na povećavanje američke sposobnosti u pronalaženju i otkrivanju neprijatelja. Sledećih godina, sve do početka 1968. god., broj jedinica je povećavan, naročito kopnenih i vazdušnopokretnih. Tako je 101. vazdušnodesantna divizija pretvorena u vazdušnopokretnu, jedinice su snabdevene specijalnim sredstvima za izviđanje i osmatranje, mada je, i pored toga, pešadija mnogo korišćena za pronalaženje neprijatelja.

Naučne organizacije u SAD su forsirane da razvijaju nova sredstva za otkrivanje neprijatelja i takva sredstva su već od 1967. masovno uvedena u američke jedinice.

Na osnovu dosadašnjih iskustava, general Vestmorlend smatra da je američka KoV pred potpuno novom koncepcijom bojišta. Više se jedinicama neće određivati širina fronta, već će se pojedine jedinice zaduživati za određene rejone borbenih dejstava, što će, korišćenjem velikog broja helikoptera, umnogome povećati pokretljivost. »Revolucija koju ja predviđam u budućnosti«, ističe autor, »ne dolazi samo od povećane upotrebe helikoptera, već od sistema koji do sada nisu bili poznati«.

Osnovna uloga KoV je da, pored pobede neprijatelja, zadobije i kontrolu nad teritorijom i njenim stanovništvom. U izvršavanju tog zadatka uvek su isticane samo tri funkcije: pokretljivost, vatra i komandovanje, dok ostalim dvema — izviđanju i podršci — nije pridavana odgovarajuća važnost. Na osnovu pomenutih funkcija KoV, autor predviđa da će njeni zadaci biti:

- a) pronaći neprijatelja,
- b) uništiti ga, i
- c) podržati snage koje izvršavaju ostale dve funkcije.

Veliki deo snaga pešadije, avijacije i vazdušnopokretnih snaga korišćen je do sada za obavljanje zadataka koje autor skraćeno naziva STANO (Surveyllance, Target Acquisition and Night Observation — izviđanje, otkrivanje cilja i noćno osmatranje), što sve zajedno sačinjava prvu funkciju — pronaći neprijatelja. Za ispunjavanje ove funkcije koristiće se sistemi za izviđanje iz vazduha, besposadna sredstva za signaliziranje pristupa neprijatelja (senzori), radari ili druga sredstva. Ovi sistemi će omogućiti KoV-u da u najpogodnije vreme i na najpogodnijem mestu razvije svoje snage i vatrenu moć.

Drugu funkciju — uništenje neprijatelja — treba da obave borbene snage (artiljerija, avijacija, oklopne i vazdušnopokretne snage, uz pomoć helikoptera za prebacivanje na odgovarajuća mesta). U funkciju uništenja neprijatelja spada i vezivanje neprijatelja. Ranije su odvajane znatne snage za vezivanje neprijatelja, dok će u budućnosti taj problem biti više vremenski nego prostorni. Na budućem bojištu neprijateljeve snage biće locirane, praćene i podvrgnute skoro trenutnom vatrenom dejstvu, zahvaljujući uređajima za prenos podataka, obradi izviđačkih podataka pomoću elektronskih računara i uređaja za automatsko upravljanje vatrom. Zahvaljujući tim sredstvima, ističe autor, kao i mogućnosti uništenja prvim

metkom, neće biti toliko važno korišćenje većih borbenih jedinica za ove svrhe. Velika pokretljivost jedinica biće i u budućnosti potrebna da bi se neprijatelj opkolio, usmerio, blokirao ili nekim drugim manevrom prisilio da se, u određeno vreme, nađe na najpogodnijem mestu za uništenje.

Govoreći o trećoj funkciji, general Vestmorlend smatra da tu odlučujuću ulogu treba da odigraju poboljšani sistemi veze, koji će pomoći komandantima i komandirima jedinica KoV da trenutno budu obavešteni o situaciji na bojištu — sve do vodova ili odeljenja.

Već i sadašnji razvoj tehnike i tehnologije omogućuje masovnu zamenu ljudskog rada mašinama, kako u fabrikama, tako i na bojištu. Budućnost u tom pogledu treba da pruži još više.

Na osnovu celokupnog dosadašnjeg iskustva i predviđenog razvoja tehnologije, autor — general Vestmorlend — zamišlja bojište budućnosti:

a) sa 24-časovnim osmatranjem i trenutnom dostavom izviđačkih podataka (osmatranje u realnom vremenu);

b) sa mogućnošću uništavanja neprijatelja otkrivenog i lociranog preko trenutnih veza i pomoću skoro trenutnog otvaranja vatre za uništenje;

c) sa povećanom potrebom za visokopokretnim borbenim snagama radi pomoći pri vezivanju i uništavanju neprijatelja.

Izmenjeni uslovi budućeg bojišta doneće promene i u logističkom sistemu. Autor ovde predviđa da će:

prednja linija logističkog sistema biti isto tako pokretljiva kao i borbene snage koje podržava;

mnoge međuinstante u logističkoj podršci borbenih snaga biti eliminisane i da će se koristiti tehnika evidencije u pokretu;

pojedine borbene snage biti podržavane u logističkom pogledu vazдушnim putem, ponekad direktno iz baza na teritoriji samih Sjedinjenih Američkih Država (slično ranijoj vežbi »Big Lift«).

Sadašnji problem KoV-a, prema autorovom mišljenju, leži u daljem unapređivanju znanja, korišćenju tehnoloških dostignuća i integrisanju novorazvijenih uređaja u jedan kopneni borbeni sistem.

U pogledu daljeg razvoja veštine vođenja rata, autor smatra da su još Fuler i Guderijan u tromom, glomaznom i nedovoljno naoružanom tenku iz I svetskog rata videli moćno sredstvo budućnosti. Između dva svetska rata oni su predvideli »blitzkrieg« oklopnih snaga, koji je uneo novu dimenziju u kopneno ratovanje. Kasniji vojni eksperti (generali Viler i Banker) shvatili su mogućnost i preimućstva prebacivanja trupa vazдушnim putem, i to mnogo ranije nego što su i otkrivene tehničke mogućnosti helikoptera za taj zadatak.

Autor smatra da se njegova vizija budućeg bojišta još jasnije može sagledati na osnovu rešenja pojedinih problema na vijetnamskom ratištu.

Da bi se nova koncepcija bojišta što pre ostvarila, pri štabu KoV SAD ustanovljeno je zvanje rukovodioca sistema (System Manager); na taj položaj postavljen je general Fulton, sa zadatkom da koordinira sve aktivnosti KoV na tome polju. Po mišljenju autora, do toga je došlo usled kompleksnosti postavljenog problema. Stoga on i kaže: »Imamo posla sa sistemima koji su fundamentalni za KoV — njena doktrina, organizacija

i oprema. Prviput smo na pragu da ostvarimo maksimum u korišćenju vatrene moći i pokretljivosti. Da bismo uspeli u tim naporima, nama je potrebna podrška naučnika i vojnih i civilnih industrijskih zajednica«.

U garnizonu Fort Hood, u Teksasu, ustanovljeni su opitni objekti u kojima se podvrgavaju ispitivanju, prilagođavanju, ocenjivanju i objedinjavanju nova oprema, nove organizacione forme i novi postupci.

»Mnogo godina bilo je potrebno da se dođe do sadašnje pokretljivosti jedne oklopne divizije. Nešto više od dve dekade kasnije već smo dobili vazdušnopokretnu diviziju. Ako udružimo napore, možda nas samo 10 godina još razdvaja od automatizovanog bojišta«.

U zaključku članka, general Vestmorlend napominje da će biti mnogo onih koji će smatrati da su to nerealna očekivanja i da postojeće iskustvo iz Vijetnama to ne potvrđuje — jer pešadija i dalje podnosi najveći teret u borbi. Međutim, tvrdi on, iskustvo i nivo tehnologije iz doba britanskog tenka Mark IV, kod Kambrea, iz 1917. god. i helikoptera H-34, iz pedesetih godina, dovoljni su dokazi o budućnosti ovih sistema.

P. M.

KOPNENA VOJSKA BUNDESVERA 70-IH GODINA

Pre izvesnog vremena u zapadnonemačkom časopisu »Soldat und Technik« objavljen je članak¹ inspektora KoV-a SR Nemačke, u kome on razmatra kako će KoV izgledati između 1970. i 1980. godine. U istom članku se, pored toga, iznose osnovne vojnostrategijske koncepcije SR Nemačke i NATO-pakta. Mišljenja sam da će prikaz ovog članka biti zanimljiv i za naše čitaoce, uz napomenu da se konkretno radi samo o KoV-u SR Nemačke.

Autor polazi od postavke da zajednički razrađena vojnostrategijska koncepcija NATO-pakta predstavlja osnovu kod planiranja oružanih snaga svih zemalja članica. Promene u koncepciji moraju obavezno da dovedu i do promena u strukturi oružanih snaga. To najbolje pokazuje i zamena strategije masovne odmazde strategijom elastičnog odgovora.

Podela uloga, veličina i naoružanje oružanih snaga NATO-pakta u srednjoj Evropi odgovarali su sve do 60-ih godina tadašnjoj koncepciji »štita i mača«. Tada se od KoV-a zahtevalo, pre svega, da omogući nuklearni uzvratni udar, kojim bi se obezbedilo odvracanje, a ako ono ne uspe — uništenje agresora. Treba pretpostaviti, ističe autor, da će supersile biti spremne da rizikuju čitavu svoju egzistenciju samo u slučaju ako bi se radilo o pitanjima od suštinskog značaja za njih.

Da bi odvracanje na svim nivoima zadržalo svoju efikasnost, moralo se prići, novoj interpretaciji strategije NATO-pakta. Namesto »masovne odmazde« došao je »elastični odgovor«. Strategija »elastičnog odgovora« zasniva se na jednostavnom načelu: svakoj mogućoj agresiji suprotstaviti se samo neophodnim snagama i sredstvima. Odbrana više nije ni izdaleka identična sa nuklearnim haosom, a odvracanje i ispod nivoa opšteg (»velikog«) rata ponovo postaje aktuelno i moguće. Rešavanje kriza elastičnim, ali ne i proračunatim reagovanjem je izlaz iz ćorsokaka: kapitulacija ili nuklearno uništenje. Ovim je, nastavlja autor svoja razmatranja, omogućeno suprotstavljanje napadaču i tamo gde je njegova nadmoćnost potpuno očigledna, a opasnost »stavljanja pred svršen čin« veoma bliska, tj. u oblasti konvencionalnih dejstava na kopnu. NATO je, uzevši to u obzir, prešao na »isturenu odbranu« i povećavanje konvencionalnih snaga. Time je spektar odvracanja — u kome su se nastankom nuklearne ravnoteže pojavile praznine — trebalo da bude ponovo ispunjen.

¹ Generalleutnant Albert Schnez, Inspekteur des Heeres: *Das Heer der 70er Jahre*, »Soldat und Technik«, SR Nemačka, br. 12/1969. god.

Autor smatra da SR Nemačka mora da bude posebno zainteresovana za efikasnost takvog odvrtačanja, pošto bi ona morala najskuplje da plati nedovoljnu sposobnost NATO-pakta za odbijanje ograničene agresije konvencionalnih snaga u blizini svojih granica. Stoga cilj planiranja njenih oružanih snaga mora da bude doprinošenje odvrtačanju svake vrste agresije, sa težištem na nižim stepenima odvrtačanja, uključujući konvencionalni stepen. NATO-snage moraju u slučaju lokalnih, pa i većih sukoba, vladati situacijom — bez eskalacije do nuklearnog praga — ili, barem, one treba da politici izbere vreme za akciju pre upotrebe krajnjih sredstava.

Veličina kopnenih snaga određena je zahtevima NATO-pakta, s jedne, i ljudskim i finansijskim mogućnostima, s druge strane. Puno zadovoljenje zahteva NATO-pakta u pogledu brigada, jedinica za podršku, logistike i održavanja operativne slobode dejstva nije moguće postojećim snagama. Međutim, moguće je, i tako je i planirano — pošto sada već postoji veći broj rezervista i naoružanja — da se zahtevi NATO-pakta ispune pomoću raznovrsnih rezervnih formacija. Međutim, tako započeto »bolje iskorišćavanje potencijala rezervnih obveznika« ograničava sposobnost brzog reagovanja delova KoV i vodi principu *stepenaste vojne službe*. Korišćenje »mirujuće (rezervne) vojske« i sve većeg učešća rezervnih jedinica od granice unazad biće jedno od obeležja strukture KoV-a Bundesvera u narednoj deceniji.

Fuzija KoV — *teritorijalna odbrana* treba da spreči, po mišljenju autora, neracionalnu rascepanost predviđenih snaga i sredstava za kopnena dejstva. Deo teritorijalnih jedinica biće opremljen i obučen za dvostrukom namenu. Nova organizacija kopnenih snaga ima za cilj optimalno usklađivanje zadataka i sredstava na svim područjima dejstava na kopnu. Pri tome je važno da se pronađe najbolje rešenje u pogledu odnosa cena — efikasnost.

Planiranje KoV-a Bundesvera. Ma koliko ove zamisli izgledale jednostavne, autor smatra da je za njihovo realizovanje potrebno brižljivo proučiti uslove u kojima KoV Bundesvera treba, u dogledno vreme, da izvršava svoj zadatak. Pri tome polazna tačka mora da bude procena oružanih snaga koje treba odvratiti i čiji napad u slučaju nužde treba odbiti. Oružane snage zemalja Varšavskog ugovora (VU) su nesumnjivo nadmoćne u konvencionalnom pogledu, a raspolažu i značajnim nuklearnim potencijalom i pretežno savremenim naoružanjem i opremom. Pošto je neophodno upravljati se prema mogućnom protivniku, to ne samo tehničke novine već i potencijalni protivnik određuje brzinu kojom naoružanje zastareva. Autor smatra da su sastav, oprema i principi oružane borbe snaga VU ofanzivne prirode i da odgovaraju koncepcijama »mogućevitog rata«. Masiranim napadima pretežno oklopnih operativnih jedinica, snažno podržanih iz vazduha, treba rascepiti neprijateljevu odbranu a zatim prodreti duboko u pozadinu, bez obzira na ugroženost bokova. Silina i brzina napada, kao i vazdušni desanti i akcije komandosa u pozadini, treba da onemoguće neprijatelju pravovremeno privođenje rezervi i tako dovedu do sloma položaja koji bi se još držali između udarnih klinova.

Autor smatra da na osnovu izloženog treba izvući dalekosežne pouke. Da bi zapadnonemački KoV mogao da izvrši svoj zadatak u okviru NATO-pakta, on mora da:

a) bude nadmoćniji u pogledu pokretljivosti na svakom zemljištu i u svim borbenim uslovima;

b) ostvaruje tako razornu vatru na neoklopljene i oklopljene ciljeve koja će i u nenuklearnim uslovima masiranje (koncentraciju) neprijateljevih snaga učiniti rizičnim;

c) poseduje nosače nuklearnog oružja do maksimuma upotrebljive i za konvencionalna dejstva («dual capability»);

d) raspolaže mehanizovanim snagama velike udarne moći;

e) štiti svoje trupe i objekte od napada iz vazduha;

f) obezbeđuje državnu teritoriju od vazdušnih desanata i prodrihlih snaga neprijatelja;

g) pomoću veoma efikasnog i brzoreagujućeg komandnog i izviđačkog sistema ima tačan uvid u situaciju na svim nivoima, kao i sposobnost procene i neodložnog prenošenja donetih odluka, i

h) sprečava trošenje dragocenih sredstava decentralizovanim održavanjem (pretežno zamenom sklopova) i uskladištenjem.

Autor ukazuje na to da se pri tome moraju uzeti u obzir i *struktura odbrane* i *geografska struktura*. On smatra da one isključuju »jedinствену (jednoobraznu) KoV«, čije bi taktičke i operativne jedinice bile formirane i opremljene prema istom šablonu i koje bi mogle biti podjednako efikasno upotrebljene u svim oblastima zemlje. Na veoma ispresecanom i naseljenom zemljištu ili u izrazito pošumljenim, srednjim i visokoplaninskim zonama upotreba visokomehanizovanih jedinica je veoma uslovljena. Tu bi mnogo veću borbenu vrednost imale jedinice prilagođene, opremljene i obučene za te uslove. Osim toga, one bi bile i znatno jeftinije. Time se dotiče i *pitanje troškova i finansiranja* koje, po mišljenju autora, ima odlučujući značaj. Činjenica je da troškovi razvoja naoružanja neprekidno i znatno rastu. Kao po nekom pravilu, već druga generacija oružja košta dvostruko, a treća četiri puta više nego prva. Sem toga, *tehnički razvoj* primorava na uvođenje borbenih sredstava koja dotle upšte nisu postojala, kao što su, na primer, aktivni i pasivni pribori za osmatranje noću, elektronika za obradu podataka, za šifrovanje, itd. S druge strane, mala povećanja vojnih budžeta jedva mogu da zadovolje povećane personalne i tekuće izdatke, a kamoli i ovo povećanje. Tako oružane snage upadaju u makaze troškova. Ako KoV ne krene novim putem, izbor između sledeća dva zla biće neizbežan:

ili će KoV i dalje opremiti jedinice najmodernijim sredstvima, što bi vodilo drastičnom smanjenju broja jedinica;

ili će se zadržati sadašnja veličina KoV-a, ali će se on tada morati da zadovolji naoružanjem druge, a u osamdesetim godinama možda i naoružanjem treće klase.

Autor smatra da nijedna od ovih mogućnosti nije spojiva sa zadacima KoV-a i realnim izgledima za uspešnu odbranu zemlje. Stoga ni jednu od njih ne bi trebalo uzeti u obzir, ističe on, ako se sva raspoloživa sredstva iskoriste i dovedu u sklad sa zadacima. Tu i sam razvoj ratne tehnike ukazuje put, jer stvara sve bolja i efikasnija sredstva a, s druge strane, tu i tamo ograničava sektor primene, a time i potrebu za njima. Tako, na primer, tenkovi iz 1939. sa efikasnom daljinom gađanja do najviše 1000 m mogli su skoro svuda da se upotrebe, a tenkovi sa oružjem efikasnim na 2000 m, a ubuduće i na 3000 m, postaju izrazito nerentabilni na zemljištu koje omogućava dejstvo samo na 800—1200 m. Na takvom

zemljištu, a ono čini oko 50% teritorije SR Nemačke, iste izgleda na uspeh imaju i jeftinija oružja. Iz ovoga proizilazi da KoV Bundesvera, pored potpuno mehanizovanih združenih jedinica, čiji skelet predstavljaju najmoderniji tenkovi, mora da raspolaže i manje skupim združenim jedinicama. Autor ukazuje na to da njihovo naoružanje neće biti ništa manje moderno, ali će biti prilagođeno težem zemljištu, a time obavezno i lakše i jeftinije. Osim toga, usmerenost strukture KoV-a na strategijsku defanzivu omogućava da mnoge jedinice odustanu od skupocenog ofanzivnog naoružanja u korist jeftinijeg, ali za odbranu ipak veoma efikasnog oružja.

Imajući u vidu stvor zemljišta, udeo takvih jedinica neće biti beznačajan. Preformiranje oklopno-grenadirskih u lovačke jedinice i delimično oslanjanje na mob-jedinice oslobodiće potrebna sredstva za dalje modernizovanje KoV-a u celini. To će omogućiti i uključivanje *treće dimenzije* radi povećavanja pokretljivosti KoV-a; ovo je nužno i zbog toga što je, u međuvremenu, pokretljivost na suvu dostigla takav stepen da se bitna poboljšanja, barem za izvesno vreme, ne mogu očekivati. Uostalom, stepen zasićenosti u motorizovanju je dostignut — tehnika ovde počinje sama sebi da smeta.

Nezavisno od toga, ističe autor, KoV ni ubuduće neće moći da se odrekne efikasne i neposredne podrške vazduhoplovstva. I obratno, obim i intenzitet podrške vazduhoplovstva moraće, u skladu sa promenama strategijskih shvatanja, da se povećavaju.

Imajući u vidu ovako samo skicirane aspekte, KoV Bundesvera će 70-ih godina, prema mišljenju autora obuhvatati uglavnom operativnu i teritorijalnu vojsku.

Operativna vojska (za dejstva u okviru NATO-pakta) imaće: mehanizovane združene jedinice za pravce na kojima stepen opasnosti i zemljište to zahtevaju;

nemehanizovane združene, pretežno pešadijske lovačke, jedinice za držanje prigraničnih pošumljenih, srednjih i visokoplaninskih zona;

vazduhoplovne združene jedinice za brzu promenu težišta i otklanjanje kritičnih situacija, i

snage za podršku i pozadinsko obezbeđenje srednjeg i višeg rukovodstva.

Teritorijalna vojska, formirana većinom od rezervnog sastava, imaće:

jedinice za zaštitu teritorije (pozadine) i

specijalne jedinice raznih rodova.

U slučaju potrebe ove jedinice moći će da posluže i za ojačavanje operativne vojske. Svi rodovi će raspolagati modernom tehnikom, prilagođenom njihovim zadacima.

Težišta u naoružanju. Autor smatra da je KoV Bundesvera u celini snabdeven naoružanjem visokog kvaliteta. Međutim, potrebno je popuniti još neke praznine i ubrzati razvoj nekih sredstava. On misli, pre svega, na sredstva trupne PVO, ona za savlađivanje vodenih prepreka (radi veće pokretljivosti na vodi) i sistema za izviđanje i komandovanje, uključujući radio-vezu sa vazduhoplovstvom.

Trupna PVO, do sada zanemarena na račun drugih projekata, biće odlučno poboljšana uvođenjem autonomnog sistema Fla Pz 30 ili 35 mm za dejstvo po svakom vremenu. Kasnijim uvođenjem raketa zemlja-vazduh povećaće se mogućnosti jedinica KoV za odbijanje napada neprijateljevih aviona u niskom i brišućem letu.

Poboljšanje u savlađivanju vodenih prepreka može se očekivati posle uvođenja naredne generacije vozila. Isto tako je napredovao i razvoj mostova od lakog materijala, kao i puteva za prilazak reci i izlazak iz nje.

Autor zatim ističe da se sistem izviđanja i komandovanja mora prilagoditi brzom tempu borbenih dejstava savremenih jedinica, jer u protivnom postoji opasnost da njihove mogućnosti budu blokirane sporim i nepogodnim procesom komandovanja. Pored efikasnijeg izviđanja, što se očekuje posle uvođenja novog izviđačkog oklopnog vozila, radara za osmatranje bojišta i sistema za izviđanje »Drohne« (bespilotni avion), komandovanje mora da raspoláže i savremenim sredstvima za prenošenje i obradu podataka. Pored toga, komandna mesta i tehnička sredstva za komandovanje biće znatno pojednostavljena modernim vezama, koje automatski rade i automatski su zaštićene.

Autor tvrdi da će KoV Bundesvera od 1970. moći da u svoje naoružanje i opremu uvede mnoga savremena sredstva kao, na primer: oružja za otvaranje vatre na veće površine, oklopni transporter »Marder«, tenk — nosač mosta »Leopard«, transportni helikopter, i nova pt-oružja kako za male tako i za velike daljine.

Radi se i na razvoju novih vrsta efikasnije municije za sva oružja.

Prestrukturiranje i planiranje naoružanja naučno su zasnovani. Razvoju i uvođenju u naoružanje skupih sistema prethode mnogostruke i obimne studije metodom operativnog istraživanja. Po mišljenju autora, samo se na taj način može obezbediti da raspoloživa sredstva budu najbolje iskorišćena i onemogućiti greške u planiranju.

Tehnika i obuka. Autor ističe da se i pri razmatranju tehnike oružanih snaga u centar pažnje mora postaviti čovek. Znatno važnija od investicija u najmodernije sisteme oružja jeste investicija u obuku i vaspitavanje čoveka koji će rukovoditi tim oružjem. Obuka vojnika u KoV-u Bundesvera obavlja se u prvom redu u trupi i u školama. Sve škole — pogotovu pionirska, škola veze i obe tehničke trupne škole — imaju jaku tehničku komponentu. Sem toga, stotine vojnika zaposlenih u SAD kao ljudstvo za održavanje raketa KoV dobijaju tamo i tehničko obrazovanje.

Krajem letnjeg semestra 1969. na studijama za inženjere nalazila su se 494 oficira, a na ekonomskim 43. Osim toga, još 110 oficira KoV studiralo je mašinsku tehniku, elektrotehniku i građevinarstvo. Sa ovim brojem oficira na studijama KoV se i procentualno može meriti sa RV i RM Bundesvera, mada to ne znači, ističe autor, da ove cifre zadovoljavaju. One moraju da budu i biće povećane, a to bi već odavno i bilo da je kod nadležnih nevojnih organa postojalo uverenje u neophodnost ovakvog visokog obrazovanja.

Tehnika i rukovođenje ljudima. S obzirom na to da je zasnovana na opštoj vojnoj obavezi, armija Bundesvera ima prednost, smatra autor, što vojsku služe i lica visoke inteligencije. Pa ipak, potencijal vojnih obveznika jedva zadovoljava zahteve koje naoružanje i oprema postavljaju. Tako se, na primer, u tenkovsku četu teško može uputiti vojnik slabog

duha i karaktera pošto se za sve dužnosti posade (komandir, vozač, punilac — radista i nišandžija) postavljaju visoki zahtevi u pogledu karaktera i inteligencije. Stoga će se u narednim godinama sve više zahtevati pojednostavljenje tehničkog opsluživanja i održavanja, a istovremeno i intenziviranje tehničke obuke, vaspitanja i rukovođenja ljudima. Važno je da se pobude inicijativa i osećanje odgovornosti, kao i spremnost za inicijativnu saradnju. Zahtevanje ovih osobina je u savremenoj, tehniziranoj armiji isto tako neophodno kao i vaspitanje discipline i svesne poslušnosti. Autor ističe da je predušlov za ovo kooperativni stil rukovođenja koji podstiče potčinjene. Ne odbacivanje pošto-poto svega »civilnog«, već korišćenje znanja stečenih u »civilu« je, po njegovom mišljenju, neumitna nužnost.

U članku se dalje navodi da je visoki nivo tehniziranja savremenih oružanih snaga naveo pojedince na to da ih smatraju nekom vrstom industrijskog pogona, u kome su vojnici radnici, podoficiri predradnici, a da se ono specifično (karakteristično) vojničko u njima, u najboljem slučaju, posmatra kao neki »zaostatak prošlosti«. Ovakvo tumačenje se zasniva na prilično opravdanom saznanju da je tehnika zadobila odlučujući značaj u savremenim oružanim snagama i da su tehničke funkcije i podela rada često identične i za industriju i za oružane snage. Autor zatim ukazuje na to da mnoge delatnosti u okviru oružanih snaga odgovaraju onima u nekom civilnom industrijskom pogonu. Pa ipak, ovo tumačenje je, ističe on, barem što se tiče KoV-a, pogrešno, jer predviđa suštinu. Nedavne oružane sukobe na Bliskom istoku dobile su oružane snage koje su po broju, a često i po kvalitetu naoružanja, bile daleko slabije od protivnika. Ponovo se pokazalo da je vojska nešto daleko više nego suma njenih tehničkih sredstava.

Napoleonovo gledište o odnosu materijala prema moralu vojnika (1:3) zadržalo je još i danas — ali samo kao tendencija — svoju važnost. Svaka organizacija se može shvatiti samo polazeći od njenih ciljeva. S obzirom na užase savremenog rata, prvi zadatak svake armije je da svom političkom rukovodstvu posluži za obezbeđenje mira, tj. za odvraćanje. A to se može postići, po mišljenju autora, samo ako je eventualni protivnik uveren u borbenu vrednost armije koja će mu se suprotstaviti.

Autor dalje smatra da se, uprkos visoko razvijenoj tehnici naoružanja, zadatak pojedinog vojnika KoV-a promenio u kvalitativnom, ali ne mnogo i u moralnom pogledu. Zadatak i dejstvo tenkovske čete pred neprijateljevom pt-odbranom, jedne baterije ili pozadinske jedinice u slučaju prodora neprijateljevih tenkova, ili pešadijske jedinice u borbi u naseljenom mestu ili u šumi, isti su i danas kao i juče, a takvi će biti i sutra. Pa i zadaci pojedinog vojnika su ostali isti — korišćenje tehnike za borbu, uz spremnost da žrtvuje svoj život. Mada u nuklearnoj fazi ogromna moć nuklearne vatre uzdiže materijalni faktor do jedne druge dimenzije, ovo sve, ipak, povećava zahteve i u pogledu morala.

Vojna organizacija KoV-a Bundesvera i kvalifikovanost oficira i podoficira moraće, prema tome, i u narednoj deceniji da budu uverljive i dovoljno snažne kako bi mogle aktivnost velikog broja ljudi usmeriti prema zajedničkom cilju. Svakako da se podoficiri mogu smatrati i kao »predradnici« (u tehničkom smislu) jednog industrijskog pogona. Međutim, autor smatra da će njihova delatnost biti uzaludna ako oni, uz to, nisu u miru i *nastavnici i primer za ugled*, a u ratu *primer za ugled i predvodnici u borbi* (prvoborci) svojih vojnika.

Na osnovu izloženog autor smatra da će i u narednoj deceniji najvažniji zadatak oficira i podoficira KoV-a Bundesvera biti da od svog ljudstva stvore borbene kolektive. Savremeni čovek, građanin kao vojnik, spremno će žrtvovati svoj život samo ako shvata smisao borbe i ako vidi da se politička i zakonska prava na svim područjima, uključujući i oružane snage, sprovede u život. Načela moralno-političkog vaspitanja, poštovanja ljudskih prava i dostojanstva u okviru oružanih snaga, kao i u odnosu na neprijatelja, predstavljaće i u narednoj deceniji osnovu rukovođenja ljudima u kopненоj vojsci Bundesvera.

M. Jov.

VAZDUŠNOPOKRETNNA OKLOPNA DIVIZIJA

Jedna od značajnijih etapa u evoluciji kopnenog ratovanja u budućnosti mogla bi da bude upotreba oklopne divizije, osposobljene za izvođenje vertikalnog manevra u pozadini neprijatelja. Da bi potkrepio ovo gledište, autor¹ iznosi da se već danas izgrađuju helikopteri koji mogu da podignu i prenesu teret od 12 do 27 tona, a da se u fazi razvoja nalaze helikopteri koji će biti u stanju da prenesu srednje tenkove, težine i do 40 tona. Po njegovom mišljenju, pitanje je samo vremena kada će otpočeti proizvodnja helikoptera osposobljenih da prenesu današnje tenkove težine od 51 do 54 tona.

Taj dan, ističe autor, neće označiti samo početak nove ere u taktici i strategiji kopnenog ratovanja, već će istovremeno i duboko uticati na svetsku politiku, strukturu oružanih snaga svetskih sila i samo vojno sa-vezništvo.

Buduća vazdušnopokretna oklopna divizija imaće u svom sastavu, najverovatnije, bataljon vrlo teških helikoptera, koji će moći da u jednom uzletu ponesu sve tenkove dveju oklopnih brigada, i sve jedinice podrške, i da ih prebace iza neprijateljevih linija. Taj teški helikopter trebalo bi da prebaci jedan savremeni tenk, od oko 50 tona, na maksimalnu daljinu od 120 km i da se vrati nazad, i to samo sa jednim uzimanjem goriva. Tenk bi se u određenom »sanduku« nalazio ispod helikoptera, dok bi njegova posada ostala u njemu; tenkovski motor bi radio u toku čitavog prebacivanja, tako da bi tenk, odmah po spuštanju na zemlju, mogao da produži svoje kretanje i da stupi u borbu.

Osnovna koncepcija upotrebe takve jedne vazdušnopokretne oklopne divizije je, po mišljenju autora, prilično jednostavna. Postavlja se samo pitanje da li su američki vojni stručnjaci, njihovi saveznici ili njihovi eventualni protivnici, već danas spremni da prihvate i razrade probleme taktičke upotrebe, komandovanja i snabdevanja takvih jedinica? Odnosno, da li će se čitava ta koncepcija sprovesti u život, za duže vreme, onako nasumično i bez nekog određenijeg plana, ili će neka od svetskih sila uspeti da brzo razradi tu koncepciju i iznenadi svet nekakvom vertikalnom »blic«-operacijom oklopnih snaga, džinovskih razmera, u kojoj bi na velikim razdaljinama čitave tenkovske armije pregazile pojedine zemlje u roku od nekoliko dana ili nedelja?

¹ *The Airmobile Armored Division*, by captain Aadu Karemaa, United States Army Reserve, *Military Review*, SAD, septembar 1970. god.

Odgovori na ta pitanja su za sada veoma složeni i krajnje neizvesni. Dosadašnja osnovna koncepcija upotrebe vazdušnodesantne i vazdušnopokretne divizije ostaje i dalje u važnosti, a glavna razlika ili prednost vazdušnopokretne oklopne divizije, u odnosu na ove dve, bila bi u tome što bi ona bila izvanredno pokretljiva od trenutka svog prizemljenja iza neprijateljevih linija. Može se reći, ističe autor, da u takvim slučajevima ne bi više bilo potrebno njeno spajanje sa trupama koje sa fronta napreduju kopnenim putem. Sama vazdušnopokretna oklopna divizija biće u stanju da se iz pozadine spoji sa trupama na frontu ili da za duže vreme dejstvuje iza neprijateljevih linija.

Autor smatra da bi neke osnovne operativne postavke trebalo, ipak, još na početku utvrditi. Posle prebacivanja glavnih snaga vazdušnopokretne oklopne divizije u neprijateljevu pozadinu, istim bataljonom teških helikoptera, u drugom uzletu, prebacila bi se odmah za njima i njena treća ili »rezervna« brigada. U toku prebacivanja glavnih snaga divizije, još za vreme prvog uzleta, čak i da bataljon teških helikoptera pretrpi i do 50% gubitaka u letelicama, on će još uvek biti u stanju da tu treću oklopnu brigadu prebaci na daljinu od oko 120 km iza neprijateljevih linija, i to u toku jednog časa posle spuštanja prve dve brigade. Srednja brzina letenja za helikoptere iznosila bi oko 240 km/čas.

Za vreme ovog drugog uzleta bila bi prebačena i samohodna artiljerija, dok bi se glavne pozadinske jedinice divizije prebacile srednjim i teškim helikopterima u toku kasnijih uzleta.

U pogledu same tehnike snabdevanja, autor napominje da bi, osim osnovnih artikala, svi ostali teški (glomazni) artikli, koji su inače potrebni ovakvoj jednoj diviziji, morali da budu svedeni na najmanju meru, ili čak i potpuno odbačeni. Pošto će se vazdušnopokretna oklopna divizija nalaziti u neprekidnom pokretu, to će se tenkovi puniti gorivom iz helikoptera, i to u toku samog njihovog kretanja, nešto slično kao što se lovački avioni snabdevaju gorivom, u toku samog leta, iz velikih transportnih aviona-cisterni. Za tu svrhu mogu se koristiti i manji ili veći prenosni rezervoari (kante ili vreće od plastične materije) za gorivo. Na sličan način bi se vršilo i snabdevanje municijom i hranom.

Pri ovome se treba stalno držati pravila da vazdušnopokretna oklopna divizija ne sme da stane sve dok raspolaže gorivom. Ukoliko divizija kao celina, ili neka od njenih brigada, ne bude u mogućnosti da prodre kroz neki položaj, ona treba odmah da prekine sa napadom na taj objekat i da preduzme napad na neki drugi. Kada se objekti napada takve divizije nalaze raštrkani, daleko jedan od drugog, ili iza neke prirodne ili veštačke prepreke, bataljon teških helikoptera treba da izvrši prebacivanje oklopne brigade na nove objekte napada.

Spuštanje oklopnih brigada na zemlju treba da bude u neposrednoj blizini objekta napada, kako bi sam napad mogao da otpočne nekoliko minuta posle prizemljenja. Sve jedinice treba još u toku samog leta da imaju onaj borbeni poredak kojim će i napadati po spuštanju na zemlju. Na taj način bi otpala kasnija kontrola borbenog poretka, odnosno ponovna reorganizacija jedinica po spuštanju na zemlju, što bi, svakako, dovelo do gubitka vremena i iznenađenja. Za uspešno dejstvo vazdušnopokretne oklopne divizije, kao i njeno uspešno prebacivanje u pozadinu neprijatelja, veoma značajnu ulogu imaju navigacioni instrumenti i drugi uređaji na

helikopterima, jer im oni omogućuju let po svakom vremenu, noću i na vrlo maloj visini, i to u relativno prikupljenoj formaciji, odnosno u istom borbenom poretku u kome će se tenkovi i upotrebiti na zemlji.

Ostale borbene i pozadinske zadatke, kao što su: evakuacija ranjenog i poginulog ljudstva, oštećenih tenkova, motornih vozila i helikoptera, snabdevanje gorivom, municijom i hranom i drugo, treba, takođe, da obavljaju srednji i teški helikopteri iz organskog sastava divizije. Iz svega ovoga proizilazi da bataljon vrlo teških helikoptera treba da bude ključni element vazdušnopokretne oklopne divizije.

Izneta taktička koncepcija upotrebe vazdušnopokretne oklopne divizije zahtevaće, po mišljenju autora, i izvestan nov prilaz problemu komandovanja i kontrole u borbi. U slučajevima kada dve divizije napadaju sa fronta, a jedna iz rejona koji se nalazi na oko 120 km u dubini neprijateljeve teritorije, radi što uspešnijeg komandovanja i kontrole nad ovakvom jednom operacijom, potrebno je imati štab korpusnog stepena. Kada u ovakvoj operaciji vazdušnopokretna oklopna divizija, koja napada iz pozadine, predstavlja glavni element napada, sa zadatkom da iz pozadine slabi neprijateljevu odbranu i omogući prodor drugih oklopnih jedinica sa fronta, onda je neophodna čvrsta taktička kontrola nad svim jedinicama, sve do čete. Ovo je neophodno i zbog toga što se operacija izvodi brzim dejstvima i što se situacije vrlo brzo menjaju.

S druge strane, uspeh ovakve operacije zavisice i od toga da li će se komandantu vazdušnopokretne oklopne divizije i njegovim potčinjenim komandantima ostaviti najveća sloboda dejstva. Ova dva, međusobno protivrečna, zahteva pokazuju koliko je složen problem komandovanja i kontrole u ovakvim operacijama. Da bi se ova složenost donekle ublažila, već danas se razmatraju mogućnosti uvođenja izvesnih automatskih postupaka u komandovanju i kontroli.

Tako se, ističe autor, automatskim postupcima mogu da obrađuju i stavljaju na raspolaganje obaveštajni podaci, zatim podaci o vremenu, borbenom poretku, preprekama i radijaciji. Istovremeno, jedan savremeniji centar za upravljanje vatrom trebalo bi da omogući automatsko prikupljanje podataka o ciljevima, meteorološkim uslovima, planiranju i rukovanju vatrom. Za održavanje veze na većim daljinama, kao i za brzo dostavljanje svih navedenih podataka, ovde će se, bez sumnje, koristiti i sateliti.

U operacijama vazdušnopokretne oklopne divizije posebnu ulogu treba da odigraju naoružani helikopteri. Pored zadataka vatrene podrške, od naoružanih helikoptera će se još zahtevati da štite sopstvene tenkove od neprijateljevih protivoklopnih sredstava, u prvom redu od protivtenkovskih helikoptera.

Po mišljenju autora, u sadašnjem trenutku je, možda, veoma teško nešto više reći o koncepciji taktičke upotrebe vazdušnopokretne oklopne divizije pozadi neprijateljevih linija. Postavlja se pitanje da li ova divizija treba još dublje da prodire u neprijateljevu pozadinu? Ako u takvim situacijama prodor trupa sa fronta ne bi uspeo, neće li dublji prodor vazdušnopokretne oklopne divizije u neprijateljevu pozadinu ostati izvan dometa snabdevanja i radijusa dejstva njenih teških helikoptera? Iako se već danas mogu da konstruišu i proizvode helikopteri sa znatnim radijusom dejstva i dobrim karakteristikama u pogledu svoje nosivosti, linije

snabdevanja mogu u ovakvim operacijama da se brzo i veoma mnogo izduže, pogotovu kada se ima na umu da savremene oklopne jedinice mogu da prodiru i po nekoliko stotina kilometara na dan.

Zbog toga se, kao alternativna mogućnost, postavlja dejstvo ovakve divizije, odnosno njen prodor u bočnu stranu, ili u pravcu sopstvenih snaga na frontu, radi brzog spajanja sa njima i uništenja neprijateljevih linija snabdevanja i jedinica za podršku. U oba slučaja, kao vrlo važan zahtev, nameće se ostvarenje tesnog sadejstva i čvrste kontrole same operacije.

Dejstvo vazdušnopokretne oklopne divizije u uslovima upotrebe nuklearnog oružja neće se, najverovatnije, znatnije razlikovati od dejstva u konvencionalnim uslovima. Ukrcavanje i uzlet divizije će se u takvim situacijama vršiti iz rastresitog rasporeda, a njeno grupisanje — u neposrednoj blizini objekta napada, i to duboko u neprijateljevoj pozadini. Napad će početi u roku od nekoliko minuta po prizemljenju, sa ili bez vatrene pripreme, a ponovni prelazak u rastresit raspored izvršiće se odmah po završenom napadu na objekat. U takvim situacijama divizija se može spojiti i sa sopstvenim jedinicama na frontu ili se, najzad, može grupisati radi ponovnog napada na drugi objekat.

Oklopne čete i bataljoni, koji se brzo kreću u dubini neprijateljeve teritorije, retko će predstavljati unosan nuklearni cilj, pogotovu kada je neprijateljeva nadmoćnost u vazduhu samo sporadična ili nedovoljna. U ovakvoj situaciji, za neprijatelja se kao ozbiljan problem postavlja i samo lansiranje nuklearnog oružja.

Ranije je rečeno, ističe autor, da se tenkovi mogu prebacivati na veoma malim visinama, tako reći u visini krošnje drveća, kao i na većim visinama — što sve ukazuje da danas, izgleda, još ne postoje efikasne mere odbrane kojima bi se osujetilo ovakvo vertikalno dejstvo oklopne divizije. Držanje oklopnih rezervi na dubinama od 80 do 160 km od fronta, radi izvođenja protivnapada pozadi prilično izduženih frontova (kao što bi to bio slučaj u Evropi) ne može se ni u ekonomskom ni u taktičkom pogledu prihvatiti.

Možda bi najefikasnije sredstvo odbrane predstavljala artiljerija, jer raspolaže velikom mogućnošću dejstva po brzopokretnim ciljevima i brzog otvaranja masovne vatre po mogućim rejonima iskrcavanja. Međutim, s druge strane, treba očekivati da će baš artiljerijske jedinice biti glavni objekat napada vazdušnopokretne oklopne divizije.

Najkritičniji rejon odbrane od vertikalnog manevra oklopnih snaga predstavlja, svakako, vazdušni prostor od oko hiljadu metara iznad zemlje. Kontrola tog prostora može se ostvariti prvenstveno naoružanim helikopterima, pešadijskim oruđima ili lakim pav-raketama.

Lovački avioni treba da kontrolišu vazdušni prostor iznad pomenute visine. Kontrola vazdušnog prostora predstavlja, međutim, samo pasivnu meru odbrane. Kada se vertikalni manevar već jednom izvede, onda se dejstvo neprijateljeve vazdušnopokretne oklopne divizije može sprečiti samo sopstvenom oklopnom divizijom. Uzimajući u obzir karakteristike svih vrsta divizija, za takvo dejstvo prvenstveno dolazi u obzir sopstvena vazdušnopokretna oklopna divizija.

Zatim autor razmatra kada se, otprilike, može očekivati da će prva vazdušnopokretna oklopna divizija biti spremna za operativno dejstvo? Operativna spremnost takve jedne divizije zavisi od više faktora. Prvi je,

svakako, mogućnost proizvodnje veoma teških helikoptera. U Sjedinjenim Američkim Državama se danas proučava izgradnja helikoptera koji može da podigne teret od 17 do 25 tona. S druge strane, gledajući veoma brz razvoj teških helikoptera u Sovjetskom Savezu, moglo bi se reći da će u toj zemlji biti formirana prva vazdušnopokretna oklopna divizija. Međutim, današnji stepen tehničkog razvoja i proizvodnje navodi na to da se helikopteri sa mogućnošću nošenja tereta od 50 tona mogu očekivati tek posle dve generacije oruđa, odnosno za 12 do 16 godina.

Sovjetski Savez je već proizveo helikoptere sa mogućnošću prenošenja tereta od 40 tona; može se očekivati da će u toku pet do sedam godina uspeti da proizvede i teške helikoptere koji će moći da prenose sovjetske tenkove T-10-M, od 54 tona. Značajno je istaći da je sovjetski helikopter Mi-12 već danas u stanju da prenosi srednje tenkove T-62. Iz toga proizlazi da je samo pitanje vremena kada će Sovjetski Savez, modificiranjem helikoptera Mi-12 i puštanjem u proizvodnju oko 400 takvih helikoptera, uspeti da spremi za operativno dejstvo prvu srednju vazdušnopokretnu oklopnu diviziju.

Većinu ovih procena autor zasniva na pretpostavci da će ključni tenk još uvek ostati onaj u klasi od 50 tona. Međutim, ukoliko bi napredak u razvoju oklopa, motora i oruđa omogućio izgradnju lakšeg tenka, težine možda 25 do 30 tona, onda bi konstruisanje i proizvodnja takvog tenka bili onaj faktor koji bi odlučivao o vremenu operativne spremnosti vazdušnopokretne oklopne divizije. Sjedinjenim Američkim Državama i Sovjetskom Savezu bi za proizvodnju takvih tenkova bilo potrebno sedam do osam godina.

U zaključku članka autor ističe da operativna spremnost vazdušnopokretne oklopne divizije ne zavisi toliko od mogućnosti tehničkog razvoja tenkova i helikoptera, koliko od promene taktičkih načela za upotrebu takve divizije, od sistema komandovanja, snabdevanja i veze, odnosno od spremnosti vojnih stručnjaka da tu promenu prihvate i razrade.

M. Đ.

REČNE RATNE FLOTILE SOVJetskOG SAVEZA*

Vodeni putevi Rusije oduvek su igrali veoma značajnu ulogu, ne samo sa vojnog i ekonomskog, već i sa političko-strategijskog aspekta, jer međusobno povezuju velika prostranstva zemlje i nju samu sa centralnom Evropom.

I u novije doba borbena dejstva na rekama imala su, ponekad, strateški karakter. U toku oktobarske revolucije i borbi protiv snaga intervencionista, od 1917. do 1921. godine, jedinice koje su dejstvovala na rekama imale su veoma važnu ulogu u operacijama koje je Crvena armija vodila protiv neprijatelja. Kontrola nad Volgom bila je upravo postignuta zahvaljujući, uglavnom, superiornosti njihove taktike izvođenja dejstava na rekama. U oktobarskoj revoluciji »Crvena konjica« je pratila rečnu flotilu duž rečnih obala i čistila ih od neprijateljevih artiljerijskih jedinica i mitraljeskih zaseda; istovremeno su brodovi RRF podržavali dejstva pojedinih konjičkih jedinica. Nemci, koji su pažljivo proučavali sovjetska dejstva na rekama, upali su u drugom svetskom ratu u klopku sa svojom rečnom flotilom. U proleće 1943., nakon pretrpljenog poraza kod Staljingrada, nemačka Vrhovna komanda koncentrisala je flotilu oklopnih topovnjača, transportnih brodova, monitora i brodova za pazaštitu u okupiranoj Poljskoj i prebacila ih u SSSR, pošto su reke zbog leda postale neplovne. Opšta ideja je bila sprečiti prodor sovjetske Azovsko-donske flotile ka Dnjepru, čije su zapadne obale imale da predstavljaju glavnu (utvrđenu) liniju otpora na Istočnom frontu.

Sovjetska obaveštajna služba, preko svojih agenata u Poljskoj, otkrila je pripreme nemačke armije. Vazдушnim izviđanjem potvrđeni su podaci o pokretima plovnih jedinica nemačke RRF prema Dnjepru; one su se kretale po Visli i Bugu, te kanalima Oginski i Krolevski, kao i po Pripetu koji se uliva u Dnjepar severno od Kijeva. Zbog nemačke prevlasti u vazduhu, sovjetska bombarderska avijacija je nanosila samo manje gubitke neprijateljevoj flotili, čije brodovlje je bilo odlično maskirano i veoma dobro naoružano pav-sredstvima.

Međutim, greška nemačke armije bila je u tome što nije uspela da obezbedi taktičku kontrolu nad obema obalama Pripeta, na delu teritorije kojom reka protiče, a nju su pod kontrolom držali sovjetski partizani. U

* *River flotillas of the USSR, by Leo Heiman, Military Review, SAD, avgust 1970. god.*

maju 1943. sovjetske partizanske divizije, pod komandom generala Kovpaka, Todorova i Naumova, zauzele su položaje u dužini od oko 20 km duž Pripeta, u močvarama Polesja zapadno od Mozira.

Dotur municije topovima 76 mm i pt-topovima 45 mm, kao i minobacačima 82 mm, kojima su partizanske divizije bile ojačane, vršen je vazдушnim putem — bacanjem, što je znatno povećavalo njihovu vatrenu moć i omogućilo im da se angažuju protiv nemačke RRF u jednoj od najvećih zaseda drugog svetskog rata.

Bitka je trajala dvanaest časova i završena je uništavanjem 17 od ukupno 23 rečna ratna broda nemačkog konvoja. Preostalih šest brodova uspelo je da se izvuče, a Nemci nisu ni pokušavali više da se probijaju jedinicama rečne flotile.

S druge strane, kao primer efikasnosti dejstava sovjetske RRF uzima se slučaj kada su sovjetske topovnjače uspešno prodrle Dnjeprom, oktobra 1943. god., čime je Crvena armija obezbedila kontrolu nad istočnom obalom reke i ubrzo okončala komplikovanu amfibijsku operaciju koja je dovela do proboja zapadne obale, utvrđene od Nemaca.

U toku drugog svetskog rata, po prvi put, sovjetske topovnjače su se pojavile i u rekama koje zimi nisu bile zaleđene i po kojima je bilo moguće i tada dejstvovati. Razvile su novu taktiku dejstava na rekama, kao što je, na primer, bilo formiranje amfibijskih jurišnih grupa (DSG) koje su u suštini predstavljale mehanizovanu grupu, sastavljenu od »tenkova-razbijača«, mornaričke pešadije i kamiona od 5 tona (kojima su se transportovali laki jurišni čamci).

Takva taktička grupa ubacila bi se na bojište kroz međuprostore u neprijateljskim položajima, stvorene prodorom glavnih tenkovskih snaga, i nastojala bi da se dočepa obala sledeće reke ili kanala pre nego što bi neprijatelj uspeo da od njih stvori utvrđenu odbrambenu liniju. Veliki broj »tenkova-razbijača« u DSG uspešno je sprečavao protivnapade neprijateljevih oklopnih snaga i omogućavao mornaričkoj pešadiji da sa jurišnim čamcima izvede napad i da nastavi napredovanje uz ili niz tok reke kako bi osigurala strategijske prelaze (gazom i pontonirskim sredstvima) za jedinice kopnene vojske.

Sličnu taktiku primenjivale su i velike RRF, podržavane tenkovima i samohodnom artiljerijom koja se kretala duž obala, slično dejstvima »Crvene konjice« u oktobarskoj revoluciji.

Jedanaest sovjetskih RRF aktivno je učestvovalo u operacijama protiv nacističkih snaga u drugom svetskom ratu. Najznačajnija je bila Dunavska flotila koja je upotpunjavala sovjetsku kontrolu nad teritorijom jugoistočne Evrope 1944—1945. god. Ona je dejstvovala u sastavu Crnomorske flote sve do septembra 1944., kada je — istupanjem Rumunije i Bugarske iz rata — Crvenoj armiji bio otvoren put za rečna dejstva u Jugoslaviji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Austriji. Dunavska flotila je tada pridata Drugom ukrajinskom frontu i učestvovala je u borbama za oslobođenje Beograda, Budimpešte i Beča.

Na vrhu svoje moći, pred kraj drugog svetskog rata, sovjetske rečne snage na Dunavu brojale su preko 200 brodova i čamaca, uključujući: 6 monitora naoružanih topovima 122 mm, 51 oklopnu topovnjaču sa topovi-

ma 76 mm, 15 brodova naoružanih bacačima raketa, 64 minolovca, 10 patrolnih čamaca i 12 remorkera. U toku rata, u sastavu Dunavske flotile su se nalazila i dva bataljona mornaričke pešadije, puk samohodne artiljerije i tri inženjerska odreda.

Na sovjetsko-nemačkom frontu, druga po značaju bila je Dnjeparska flotila koja je uplovila u rečne basene Poljske i Nemačke kroz mrežu kanala koji Dnjepar i kanale Pripeta povezuju sa Vislom i Odrom. Pošto su je Nemci 1941. potpuno uništili, Dnjeparska flotila je ponovo formirana 1943. i imala je odlučujuću ulogu za dejstva na Beloruskom i Ukrajinskom frontu.

Ova flotila se nalazila pod komandom Prvog ukrajinskog fronta sve do kraja 1944. god., kada je pridata Prvom beloruskom frontu za operacije u okviru završnih dejstava u Poljskoj i Nemačkoj. Njene topovnjače i jurišne grupe učestvovala su u bici za Berlin, u kojoj su obezbeđivale prelaze od vitalnog značaja na Odri i Spreji i time nadmoćnim sovjetskim snagama omogućile konačno okruženje Berlina.

Jačina Dnjeparske flotile iznosila je oko 150 brodova i čamaca, uključujući 30 oklopnih topovnjača, 8 topovnjača, 4 ploveće baterije (u stvari, haubice 152 mm na šlepovima koje su teglili remorkeri), 7 patrolnih čamaca, 30 minolovaca, 4 minopolagača, 20 brodova za pav-zaštitu i 34 brza jurišna čamca.

Za sovjetske ratne napore na Dalekom istoku od ogromnog je značaja bila Amurska flotila. Njeni brodovi probili su japansku odbranu na rekama Usuri i Sungari i iskricali amfibijske snage u važan mandžurijski grad Harbin, zauzimajući netaknutu ključnu odbrambenu industriju i skladišta municije.

Dejstvujući pod komandom 2. dalekoistočnog fronta, Amurska flotila je u svom sastavu imala 220 brodova i čamaca, uključujući monitore, topovnjače, oklopne topovnjače, minolovce, minopolagače, patrolne čamce, remorkere i oko 50 brzih jurišnih čamaca za mornaričku pešadiju i inženjeriju.

Flotila na Volgi pretrpela je teške gubitke u toku bitke za Staljingrad, mada je uspeła da zadrži kontrolu nad ovim najvažnijim vodenim putem i da obezbedi efikasno održavanje veze preko reke — koja je bila pod neprekidnom vatrom — sa opsednutim sovjetskim garnizonom u Staljingradu. Neposrednih sukoba sa nemačkim snagama koje su odstupale ka Dnjepriu i Dunavu nije bilo, ali je nemačka bombarderska avijacija nastavljala napade na sovjetske rečne konvoje, potapajući šlepove koji su prevozili naftu, pšenicu i ugaj, polažući mine, te mitraljirajući transporte jedinica. Samo u toku leta 1943. preko 8.000 brodova i šlepova, sa hranom i gorivom za sovjetske građane, plovilo je Volgom. Da bi se suprotstavila dejstvu neprijateljeve avijacije, flotila je bila reorganizovana kao jedna protivvazdušna i protivminska grupacija i obuhvatala je 14 plovećih pav-baterija, razmeštenih po strategijskim tačkama.

Nakon nemačkog poraza 1945. god., jedinice na Volgi su ušle u sastav snaga na Kaspijskom moru, čiji je zadatak bio političko-strategijskog karaktera, na planu politike SSSR-a prema Iranu. Kasnije, međutim, te snage su ponovo dobile zadatke prvenstveno odbrambenog karaktera.

Prilikom posleratne reorganizacije i uvođenja novih koncepcija, samo dve rečne flotile nisu rasformirane. Dunavska i Amurska RRF, obnovljene početkom 1960. god. novom tehnikom, ponovo su dobile na svom značaju.

Dunavska flotila je sada raspoređena u delti Dunava. Glavna baza i komanda se nalazi u Izmailu, koja je istovremeno upravna komanda za široku mrežu sovjetskih vodenih komunikacija koje, preko Dunava, povezuju SSSR sa centralnom Evropom. Brodogradilišta ove flotile, baze za održavanje, skladišta goriva i nastavne institucije smešteni su u mestu Kilija, udaljeno oko 50 km od ušća reke.

Dunavska flotila je organizacijski sastavljena od tri rečne brigade — artiljerijske, za amfibijsko ratovanje i za minska dejstva. Taktičke jedinice predstavljaju, u stvari, združene taktičke grupe koje formira komanda flotile, zavisno od dejstava koja se predviđaju u određenoj situaciji. Pored patrolnih čamaca koji patroliraju rukavcima i nalaze se pod komandom graničnih jedinica (bezbednosti). Dunavska flotila raspolaže još sa oko 100 brodova i čamaca, dva bataljona »crnih beretki« (rečnih diverzanata) i formacijskom jedinicom izviđačkih amfibijskih tenkova PT76.

U slučaju ratnih operacija Dunavska flotila bi mogla da prodire uz reku, primenjujući gotovo istu taktiku kojom je razbijala nemačke linije odbrane u drugom svetskom ratu, uz paralelno nastupanje oklopnih snaga duž rečnih obala i sadejstvo pešadije, koja bi se iskrcala iz jurišnih čamaca na važna mesta duž reke. Pri tome bi imala potpunu zaštitu iz vazduha, zahvaljujući superiornosti sovjetskog ratnog vazduhoplovstva. Brodovi Dunavske flotile predstavljaju danas jače udarno sredstvo od onog u drugom svetskom ratu, jer su građeni od 1957. do 1966. god. i namenjeni za dejstva u uslovima nuklearnog rata. U sastavu flotile se nalaze oklopne topovnjače od 120 tona, brze topovnjače od 60 tona, desantni brodovi od 120 tona, hidroglicereri od 50 tona i 8 minolovaca. Oni predstavljaju dopunu starijim tipovima patrolnih i jurišnih čamaca, amfibijskim kamionima, skelama na vlastiti pogon i drugoj opremi koja je razvijena u SSSR-u za prelazak jedinica preko reka.

Snage Amurske flotile su znatno jače od onih u Dunavskoj flotili; međutim, ona obuhvata velik broj zastarelih brodova, kao što su, na primer, japanske topovnjače koje je Sovjetska armija zaplenila u Mandžuriji 1945. god. i modernizovala, opremajući ih efikasnijim naoružanjem, radarom i sredstvima veze. Kičmu ove flotile predstavljaju oklopne topovnjače od 150 tona. Flotila je organizacijski sastavljena od dve rečne divizije, sa sedištem u Blagoveščensku i Habarovsku. Divizija u Blagoveščensku je orijentisana prema Mandžuriji, duž reke Sungari, a druga za dejstva na Usuri i Amuru. Svaka rečna divizija ima po jednu rečnu brigadu, koja se sastoji od oklopnih topovnjača, topovnjača i drugih brodova sa teškim naoružanjem, koji mogu da obezbede jaku vatrenu podršku, i po jednu rečnu brigadu za patroliranje sa minolovcima, patrolnim i jurišnim čamcima. Kod ove flotile do sada nije utvrđeno postojanje »amfibijske jurišne grupe«, kakvu ima Dunavska flotila.

Na Kaspijskom moru postoje delovi snaga RM, dok na Volgi izgleda da sada nema snaga RRF. Flotila na Dnjepru bila je rasformirana, a neke jedinice zastarelih brodova predate su Poljskoj za patrolna dejstva po donjem toku Visle i Odre.

Prema savremenoj sovjetskoj vojnoj doktrini, izvođenje borbenih dejstava snaga KoV je nezamislivo bez istovremenih dejstava na rekama, uz učešće RRF koje primenjuju kombinaciju vatrene moći, pokretljivosti i amfibijske sposobnosti. Zahvaljujući flotilama, u toku drugog svetskog rata reke su od prepreka pretvorene u jurišne položaje i glavne pravce komunikacija.

Političko-strategijski značaj RRF, usmerenih prema ranjivim bokovima zemalja eventualnih protivnika, dobija u određenim okolnostima prevagu nad taktičkim značajem. Pošto SSSR ima široku mrežu vodenih puteva, RRF predstavljaju jedan od značajnih elemenata u sovjetskoj doktrini za unutrašnju kontrolu tih vodenih komunikacijskih pravaca.

B. V.

VOJNI GLASNIK Br. 11/1970.

Pukovnik Boras Jerko: *Oklopne jedinice u protivdesantnoj odbrani*
Major u penz. Branko Nešić: *Planiranje vatre u obalskoj artiljeriji*
Pukovnik Alojz Govednik: *Rad organa i jedinica veze na KŠRI*
Kap. I kl. Vukašin Jekić: *Dekontaminacija odeće i opreme pomoću mes-
nih i priručnih sredstava*

Major Marko Sladoje: *Izvođenje jutarnjeg vežbanja*

U ovom broju časopis donosi i sledeće rubrike: »Sa stranica istorije«, »Iz inostranih armija«, »Proverite vaše znanje«, »Nastavni filmovi« i »Velika otkrića«.

VOJNI GLASNIK Br. 12/1970.

General-pukovnik avijacije Viktor Buban: *Strategija oružanih snaga u koncepciji opštenarodne odbrane*

Potpukovnik Dušan Smoljenović: *Vođenje bliske protivoklopne borbe*

Pukovnik Boro Prstojević i kap. I kl. u penz. Ivan Bačić: *Dejstvo oklopnih jedinica na privremeno zaposednutoj teritoriji*

Major Slobodan Slavković: *Artiljerijska gađanja kretnih ciljeva*

Major Božidar Medved: *Verovatno (kružno) skretanje i ekvivalentna jačina nuklearne eksplozije*

Major u penz. Branko Nešić: *Dejstvo teritorijalne čete protiv helikopterskog desanta u priobalnom pojasu*

Potpukovnik Dušan Ćurčin: *Pozadinsko obezbeđenje u nižim taktičkim jedinicama*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Iz inostranih armija«, »Proverite vaše znanje«, »Prikazi knjiga« i »Bibliografija«.

MORNARIČKI GLASNIK Br. 4/1970.

Pukovnici Tomislav Crnković i Ante Savin: *Mornaričko-tehnički remontni zavod »Sava Kovačević« — Tivat*

Kapetan korvete Bogdan Petrović: *Radio-izviđanje radarskih stanica i organizacijske mere za smanjenje njegove efikasnosti*

Kapetan fregate Živan Nikolić: *Borba protiv podmornica u današnjim uslovima*

Kapetan I kl. Ivo M. Franić, dipl. inž.: *Sredstva za spasavanje podmorničara*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Iz naše pomorske prošlosti«, »Od zivi i diskusije«, »Pomorska literatura«, »Nauka i tehnika«, »Vesti i novosti« i »Bibliografija«.

MORNARIČKI GLASNIK Br. 5/1970.

Kap. b. broda Milan Dorotka: *Pomorska ratna vještina i operatika RM*

Kapetan fregate Milisav Kostić: *Mješoviti plovni sastav*

Kapetan korvete Petar Đorđević: *Obezbeđenje otplovljenja i doplovljenja podmornica*

Poručnik b. broda Dušan Maľobabić: *Mogućnosti podmornice u određivanju sektora napredovanja protivpodmorničkog helikoptera*

Kapetan korvete Branko Perović: *Minopolagači*

Pored ovoga, časopis donosi rubrike »Iz naše pomorske prošlosti«, »Odzivi i diskusije«, »Pomorska literatura«, »Nauka i tehnika«, »Vesti i novosti« i »Bibliografija«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 11/1970.

Potpukovnik Vladimir Lovrenski: *Maskiranje objekta — ciljeva od radarskog izviđanja*

Kap. I kl. Trajko Stevanović: *Primena gasogeneratora u raketnoj tehnici*

Kap. I kl. Milun Jovanović: *Postavljanje i upotreba kompleta MK-VI*

Potpukovnik Petar Bošnjaković, dipl. inž. i major Petar Zdravković, dipl. inž.: *Transport i utovar pri izradi podzemnih objekata*

Inženjer Josip Modli: *Raketni motori — vrste, princip rada i primena kod aviona*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Tehnika i nastava«, »Tehnička unapređenja«, »Prikazi iz inostranih časopisa«, »Naučno-tehničke novosti i zanimljivosti« i »Bibliografija«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 12/1970.

Potpukovnici Đorđe Popović i Njegoslav Bošković: *Planiranje i izvršenje prvog TP na tenku u T-34 uz primenu mrežnog planiranja*

Kapetan Miloš Sredojević, dipl. inž.: *Koordinator sistema vođenja raketa po radarskom snopu*

Kapetan fregate Filip Čorak: *Kapaciteti male obalne plovidbe u uslovima borbenih dejstava u općenarodnoj odbrani*

Kapetan I kl. Dragoslav Dimitrijević, dipl. inž. hemije, kapetan I kl. Predrag Janićijević magistar hemije Dragoljub Pavlović, dipl. hemičar: *Aktuelni problemi obezbeđenja od savremenih hemijskih borbenih sredstava*

Pukovnik Nikola Glušica: *Dejstvo i rad grupe za zaprečavanje pri rušenju objekata uz primenu mehanizacije*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Tehnika i nastava«, »Tehnička unapređenja«, »Prikazi iz inostranih časopisa«, »Naučno-tehničke novosti i zanimljivosti« i »Bibliografija«.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 10/1970.

Potpukovnik Radisav Vidović, dipl. pravnik i Nikola Franović, dipl. ekonomista: *Mogućnosti finansiranja invalidskog i penzijskog osiguranja vojnih lica*

Potpukovnik Ivo Černuta: *Izmene u tretmanu prihoda koje ostvaruje JNA*

Potpukovnik Savo Duza, dipl. ekonomista: *Povodom uvođenja predmeta vojne ekonomike u nastavne planove i programe vojnih akademija i škola*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Iz istorije ratnog snabdevanja«, »Iz sudske prakse«, »Prikaz knjiga« i »Bibliografija«.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 11/1970.

Razgovor pukovnika Svetislava Živkovića, odgovornog urednika »Vojnoekonomskog pregleda« sa pukovnicima Antom Damićem i Živkom Jovanovskim: *Važnije novine u radu organa kontrole u Armiji*

Pukovnik Aleksandar Grbović: *Novčani normativ kao osnov za izradu materijalno-finansijskog plana*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Pitanja iz prakse«, »Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti« i »Bibliografija«.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 12/1970.

Dušan Čehovin, sekretar u Sekretarijatu za praćenje privrede SIV-a: *Stvarni koreni privredne nestabilnosti u nas*

Potpukovnik Ljubomir Petrović, dipl. ekonomista: *Vojna ekonomika kao interdisciplinarna nauka*

Pored ovoga, časopis donosi i rubrike »Pitanja iz prakse«, »Iz istorije ratnog snabdevanja«, »Iz sudske prakse«, »Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti« i »Bibliografija«.